

Felles krefter

ET MAGASIN FRA KREFTFORENINGEN // NR. 1 // 2019

TEMA

ARV

Sandefjord den 07.10.2010.

Marie Johanness
Marie Johanness

ittner bekrefter vi at ovenstående testamente i dag
t opp langsomt og tydelig for Marie Johansse
er dokumentet. Vi underskriver etter hennes øn
skriver at hun har full, normal dømmekraft.

Sandefjord den 07.10.2010.

Med denne signaturen
etterlot Marie verdiene
sine til kreftsaken

KREFTFORSKNING

Fikk forskningsstøtte:

Kan forske på tarmkreft
takket være rause givere.

GJESTEPENNER

Ellen Horn:

– Livet går videre, men hva
blir igjen når vi er borte?

TESTAMENT

Professor Runar Døving:

Det er gøy å testamentere!
Svært få nordmenn gjør det.

Har du spørsmål om kreft, eller trenger du bare å lufte tankene dine med noen som forstår hva du står i?

Vi har lang erfaring, bred kompetanse – og tid til å lytte. Sosionom Elisabeth og kreftsykepleier Sigrun er blant dem du møter hos rådgivningstjenesten vår.

Du kan chatte med oss på Facebook, eller ringe oss på telefon 21 49 49 21 hver ukedag mellom kl. 09.00 og 15.45.

FOTO: EIRIN S. RØKKE

Felles krefter

Utgiver: Kreftforeningen

Opplag: 150 000

Trykkeri: Ålgård Offset AS

Design: Svovel

Meninger som uttrykkes av personer som intervjues i Felles krefter, er deres egne og representerer ikke nødvendigvis synet til Kreftforeningen.

Hovedkontor:

Kongens gate 6, Oslo
Postboks 4 Sentrum, 0101 Oslo

Telefon: 21 49 49 21
E-post: post@kreftforeningen.no
www.kreftforeningen.no
Org.nr.: 951812528

Gavekonto: 5005.05.11011
Kreftforeningen er medlem av
Innsamlingskontrollen.

KREFTFORENINGEN

FOTO: LINDA NÆSFELDT

ANNE LISE RYEL

Generalsekretær

Et avtrykk på jorda

Avtrykk kan settes på mange måter. Fotavtrykk i finkornet sand en varm sommerdag viskes gradvis ut idet vannet skyller innover stranden. Et dinosauravtrykk i leire vil derimot holde seg gjennom millioner av år. Noen avtrykk har affeksjonsverdi – som minneboken etter bestemor eller klokken fra farfar. Gjenstander kan man arve og ta med seg videre i livet.

Men det finnes også andre og mer abstrakte former for avtrykk. I denne utgaven av Felles krefter snakker vi om de sporene som mange mennesker etterlater seg etter sin død, og som får stor betydning for nye generasjoner – i form av forskning på nye kreftmedisiner eller etablering av sentre for pasienter og pårørende. En hjertesak som du brenner for og som har engasjert deg gjennom livet, kan også sette et avtrykk i ettertid

– enten hjertet banker for miljøsaken, helsepolitikk eller dyrevelferd.

For oss i Kreftforeningen betyr det mye at folk har engasjement for kreftsaken gjennom et langt liv, og ekstra flott er det når de ønsker å skrive oss inn i testamentet sitt og gi oss av sin arv. Det er med stor ydmykhet og stolthet vi viderefører personers engasjement ved å forvalte verdiene de gir oss, på best mulig måte.

Anne Hansen Ree, overlege og forsker på Akershus universitetssykehus, sier så presist at «Donerte midler er jo penger som er gitt bort etter at man har spart og skattet av dem. Det er et stort ansvar å skulle sørge for at pengene fører til fremgang, slik givene har ønsket».

Og det er nettopp slik vi, gjennom forskningen, skaper resultater og nye gjennombrudd.

Det er med stor ydmykhet vi viderefører personers engasjement ved å forvalte verdiene de gir oss, på best mulig måte.

Hatten til Birger vil ligge der en stund, til den blir plukket ned og ryddet bort. Men kanskje finner noen den igjen på et loft eller et loppemarked. Kanskje får den nytt liv – den er jo ganske kul.

Minnene lever videre i tingen og historiene vi forteller om den som er borte. Noen etterlater mer enn minner. De har en sak som hjertet banket for mens de gikk her på jorda, og vil at verdiene de etterlater skal gå til akkurat den saken.

Slik setter de sitt avtrykk på ettertiden, og skaper bedre utsikter for oss andre.

Et ærefullt oppdrag

Pyntet til jul i alle rom. Akkurat slik Nelly og Birger ønsket det. De var også enige om at arven skulle gå til kreftsaken.

I dagene før jul fant Birger Juliussen (94) fram julepynten og gjorde sin trivelige enebolig klar for høytid nok en gang. Etter at kona Nelly døde i 2007, hadde det vært hans jobb, og i de 11 årene etterpå var det viktig, syntes Birger, at det ble pyntet til jul på nøyaktig samme måte som Nelly alltid hadde pyntet. Nei, det var ikke viktig, det var helt nødvendig. Det *måtte* se ut slik Nelly hadde ønsket det.

Selv om vi er langt inne i et nytt år, henger jula fortsatt igjen i den lille eneboligen i Råde i Østfold. Julaften satt Birger hjemme i sin egen stue slik han selv ønsket det. Han var ikke helt i form, fortalte han til slektninger som var innom og så til ham på kvelden.

Første juledag sovnet han inn på sykehuset. Han forlot et 94 år rikt liv – og et julepyntet hus.

Varige verdier

Verdiene etter Birger Juliussen skal tilfalle Kreftforeningen. Det framkommer av testamentet han

skev. Nå har det blitt trangt i innkjørselen til Birger. Kreftforeningens to utsendte har kommet for å befare boligen, og de fire nevøene Jonny, Per, Ole Jonny og Johan Isak har parkert hver sin bil utenfor det lille, hvite huset.

– Jeg tror det var Nellys ønske, selv om det nok var noe de var enige om, at verdiene skulle brukes til å forske videre. Vi hadde forståelse for det, han sa det flere ganger til oss at Kreftforeningen skulle få alt sammen. Jeg er sikker på at han hadde satt pris på å bli omtalt i bladet deres slik han blir nå, sier Johan Isak.

Fornemmelsen av at Birger for kort tid siden satt her og drakk kaffen sin, er påfallende.

– Her står koppen til Nelly. Han dekket alltid på til henne, og var du gjest, fikk du låne koppen hennes. Alt skulle være sånn som Nelly hadde gjort det. All pyntinga her er sånn som Nelly ville ha det.

I huset er det ingen tegn til måtehold, men alle tenkelige bevis på at det har foregått langvarig

Vi er jo berørt av kreft alle sammen. Jeg synes det er flott at Birger og Nelly – de var jo sammen om dette – valgte å gi verdiene til Kreftforeningen.

JOHAN ISAK, NEVØ

Nelly og Birger møtte hverandre først som godt voksne, men fikk mange gode år sammen.

og møysommelig pynting. Ikke ett, men to små juletrær i plast er plassert på hvert sitt bord. Over alle døråpninger henger det kapper med julemotiv, og på alle skjenk og skatoll, og i hvert vindu, sitter det nisser i alle former og fasonger. På veggen bak det ene treet henger bryllupsbildene av Nelly og Birger. I stuevinduet henger julestjerna – og lyser fred over Birgers minne, kunne man tenke.

Forsamlingen har tatt oppstilling i stua.

– *Hvem var Birger Juliussen?*

– Han var én av 15 unger, vokste opp i små kår, dro til sjøs og ble der i 15 år før han fikk jobb på land. Under krigen var han aktiv i motstandsbevegelsen. Han var med i frigjøringa da de tok over Oslo; jeg var her rett før jul, og da snakka han om det. Jeg tenkte at jeg burde tatt opp det han fortalte, men det gjorde jeg ikke, dessverre, forteller Johan Isak.

Birger og Nelly traff hverandre i godt voksen alder. Han var passert 50 da de giftet seg.

– Da Nelly ble sjuk, stelte han mye med henne, og det gjorde han med glede, selv om det kosta krefter. De dulla veldig med hverandre, de to.

Det brer seg store smil i den lille stua.

– Men noen unger fikk de ikke. Han var den siste i søskenflokk som døde. Så nå er det vi som er eldst.

Å gjøre opp et bo

Terje Kvernes-Andersen og Odd Einar Bruusgaard jobber i juridisk seksjon i Kreftforeningen og er ansvarlige for å gjøre opp boet etter Birger. Men hva innebærer det?

– I dag er vi på befarings først og fremst for å sjekke at alt er i orden med huset, at det er tilstrekkelig varme på og sånn. Neste gang vi kommer, har vi med oss et firma som sørger for at huset blir tømt, ryddet og vasket, forteller Bruusgaard. Innbo og løsøre av verdi blir solgt.

– Det er jo noen personlige ting, noen familiebilder og sånt det kunne vært artig å ta vare på. Det kan nok tenkes at historielaget er interessert i noe av dette, nevner Johan Isak.

– Så lenge vi er sikre på at det ikke er i strid med viljen til dem som testamenterer, kan vi gi rom

Birgers fire nevøer, Jonny, Per, Ole Jonny og Johan Isak, synes det er flott at arven etter onkelen skal gå til Kreftforeningen.

for at slektninger kan få familiefotografier, bilder av slektsgårder og den slags. Dette er forhold vi gjerne vil ha dialog med slektninger om underveis i booppgjøret, forklarer Bruusgaard.

Den siste vilje

– Det er et ærefullt oppdrag å forvalte alt som står igjen etter et levd liv. Derfor er det viktig at vi går respektfullt til verks, sier advokat Vibeke Five. Hun er fagansvarlig for arv og skifterett i Kreftforeningen.

– Utgangspunktet vårt er alltid at avdøde ønsket at det som ble testamentert til oss, skal omgjøres til penger til kreftsaken. Det vil si at vi er påpasselige med å få markedspris for eiendommen og å selge inventar og innbo som har verdi for at mest mulig går til saken, forteller Five.

Befaring og salg av boligen er imidlertid siste etappe i et booppgjør. Først orienterer tingretten på avdødes hjemsted om at Kreftforeningen er arving, og sender kopi av testamentet.

– Det er viktig at vi setter oss godt inn i testamentet slik at vi er sikre på at vi har forstått hva avdøde ønsket. Er det uklarerheter, snakker vi med slektninger, venner eller naboer som kanskje kan bidra til oppklaring.

Kreftforeningens advokater reiser landet rundt for å sørge for at verdier blir ivaretatt, og at rydding, vasking og salg går skikkelig for seg.

Opptre med respekt

– Vi er opptatt av å behandle ethvert bo med stor

respekt. Vi er alltid en saksbehandler og en advokat som samarbeider om bobehandlingen, og vi drar alltid på befaring for å bli kjent med avdødes eiendeler, forsikrer oss om at verdier blir tatt hånd om, og planlegger hvordan rydding og salg skal skje på best mulig måte, forklarer Five.

Før vaskepersonell og eiendomsmekler møter opp, ser de til at verdier blir tatt til side, og at eventuelle personlige papirer blir makulert. Kort fortalt: sørger for at ingenting ligger og slenger, og at alt blir behandlet ordentlig.

Five minner om andre forpliktelser som kan følge av å arve en eiendom.

– Vi passer på at varmen er slått på om vintren. Er det sommer, må gresset klippes og hagen stelles. Og selv i tilfeller hvor testamentet ikke sier noe konkret om det, sørger vi for at det kommer blomster på graven, og at graven blir stelt.

Etter mange år som advokat i Kreftforeningen har hun vært involvert i flere titalls booppgjør.

– Hver gang jeg står med en nøkkel i hånden og skal låse meg inn i en leilighet eller et hus, blir jeg fylt med en slags ærefrykt. Her har noen gitt oss alt de etterlater seg med tillit til at vi skal forvalte det med respekt og klokskap. Det etterstreber vi i alle deler av prosessen.

Hjerte for kreftsaken

I eneboligen i Råde er varmen justert og julestjerna plukket ned.

– *Hva tenker dere om at alle verdier etter Birger skulle tilfalle Kreftforeningen?*

På kjøkkenet til Birger, står fortsatt koppen til Nelly fremme.

Det er viktig at vi setter oss godt inn i testamentet slik at vi er sikre på at vi har forstått hva avdøde ønsket.

VIBEKE FIVE, ADVOKAT

– Jeg synes det var helt topp, jeg støtta han hundre prosent i det, sier Johan Isak og får anerkjennende nikk fra fetterne sine.

Snart går praten slik den ofte gjør når kreft er tema. Heller ikke de fire fetterne er uberørt av sykdommen; alle har de noen i nær familie eller omgangskrets som har kreft, eller som har gått bort i kreft.

– Jeg synes det er flott at Birger og Nelly – de var jo sammen om dette – valgte å gi verdiene til Kreftforeningen.

Første skritt videre er å rydde bort jula i Homstvedtlia 13. Så skal huset selges. Snart flytter kanskje en ny familie inn.

Og hvem vet – kanskje blir stua vi står i, pyntet igjen når jula nærmer seg på ny? ■

TEKST: ØYVIND ROLLAND
FOTO: LINDA NÆSFELDT

Verdiene etter Birger skal leve videre.

– Snakk om det!

Sammenlignet med andre land er det svært få som skriver testament i Norge. Ikke mer enn ti prosent.

Ifølge Runar Døving, som er sosialantropolog og professor ved Høgskolen Kristiania, finnes det flere forklaringer på det – både historiske, geografiske og kulturelle.

– Norge var lenge et fattig land der det var få rike, og testamentariske gaver var for dem som hadde mye penger. Dette henger fortsatt igjen. Samtidig er det et voldsomt likhetsideal i Norge, vi skal ikke skille oss ut med store formuer, sier Døving.

I en undersøkelse han har gjort for Norges Innsamlingsråd, fant han ut at det var mindre tabu blant folk å snakke om arv enn det som var forventet, men arvets betydning underkommuniseres i stor grad.

– Det er ikke mange som snakker høyt om at de startet livet med sølvskje i munnen og ikke to tomme hender. Norge er dessuten et land med sterk familieorientering, vi tar ansvar for barn og voksne barn. Mange ser på det som en plikt at arven går automatisk til dem, slår han fast.

Antropologen synes det er overveldende hvordan foreldre prioriterer sine etterkommere, og tror dette er en tydelig forklaring på at vi ikke har hatt tradisjon for testamentering her i landet.

– De fleste er i praksis avhengig av sine foreldres økonomiske situasjon. Vi ser det også i lovverket ved at det er pliktdelsarv (som betyr at livsarvinger har krav på to tredjedeler av nettoformuen som avdøde etterlater seg, opptil en viss sum.) Så egentlig har de fleste som har barn, ikke noe testamentarisk frihet, selv om norsk arvelov er basert på nettopp det, sier han.

Testamenterer kun til slektninger

Norge skiller seg ut både i verden og i Europa ved at svært få testamenterer. Forskjellene er store. I Storbritannia skriver 17 prosent av befolkningen testamenter som inneholder testamentariske gaver. Her i landet er tallet 0,4 prosent. Døving mener dette er påfallende lave tall, og skulle gjerne sett en endring.

– For mange nordmenn er det vanskelig å skille mellom *er* og *bør*. Det er forskjell på folk. Men de som har store formuer, *bør* ta initiativ til å gi

bort litt av pengene de har. Mange etterlater seg millioner av kroner, og samtidig vet vi at velledige organisasjoner er avhengig av pengegaver fra folket, sier han.

Professoren er engasjert i temaet og kaller seg gjerne aksjonist. Han skriver kronikker om alt fra abortlov til kortreist mat og står på barrikadene for det han brenner for. Det siste året har han vært aktiv deltaker i Norges Innsamlingsråds kampanje om et felles initiativ fra 36 organisasjoner for økt bevisstgjøring om arv og testamentariske gaver.

Boligens store verdi

75 milliarder kroner. Det er Døvings anslag over hvor mye som overføres fra generasjon til generasjon hvert år. Og det gis kun en halv milliard i testamentariske gaver til frivillige organisasjoner (hvorav Kreftforeningen, Frelsesarmeen og LHL er de største mottakerne).

– Det kan høres mye ut, men det er viktig for meg å vise at denne summen faktisk er veldig lav sammenlignet med 75 milliarder og sammenlignet med andre land.

– *Men det virker jo som det er utenkelig for de fleste norske gjennomsnittsfamilier, selv med både hus og hytte av stor verdi, å testamenterer til andre enn sine barn, hvorfor det?*

– Det er en blindsoner her. Man tenker at testament er noe for de rike, og man tenker ikke på boligen sin som en formue. Det spesielle i Norge er at vi har vært orientert rundt boliger fremfor å ha penger i aksjer og andre typer fond og sparing. Men så er det også dette med fravær av tradisjon. Vi er et nyrikt land. I USA, for eksempel, ser vi jo i annenhver nekrolog at «Min fars siste ønske var å testamenterer til organisasjonen i sitt hjerte.» Å følge en hjertesak i etterlivet er viktig for amerikanere, vi ser det sjelden i Norge. Bare det å skrive testament er mye mer vanlig i USA. Amerikanere er pålagt å skrive testament når de skal i militæret, og det forklarer nok at mange flere gjør det. Og fortsetter med det senere i livet, forklarer Døving.

Men så tror han også det er en endring på vei.

En arvet tang:

– Et verktøy jeg trenger, og et godt minne, sier Runar Døving om rørlegger-tangen han har arvet av sin far.

De fleste snakker ikke om det

– Det snakkes mye om arv og testament nå, så jeg håper vi ser en endring. Fordi nordmenn er blitt betydelig rikere, synes jeg de som har penger, bør gjøre noe. 10 prosent av befolkningen eier 50 prosent av all formue, slår han fast og refererer igjen til kampanjen han har bidratt inn i det siste halve året.

– «Snakk om det», heter kampanjen, og det er det viktigste av alt. Det viser seg at det er lettere å snakke om arv og testament for den eldste generasjonen enn for de etterlatte. Likevel er det mange som ikke gjør det.

I undersøkelsen viser det seg at en vanlig årsak til at folk ikke testamenterer, er at «det har ikke blitt noe av».

– Så jeg slår et slag for å snakke om det og å få ut fingeren, sier han og reiser jeg fra stolen i entusiasme.

– Det er gøy å testamenterer! Du får på deg et slips og blir kalt for *testator*. Jeg som både er professor og testator, synes testator er vel så stas. Han ler, og leter ivrig i bunker av papirer på skrivepulten sin etter siste oppdaterte testament. Det har vært endret en gang det siste året med 50 000 fordi han synes de ansatte i Frelsesarmeen tjener for lite. Per i dag tilgodeser han også Amnesty International og Redd Barna med til sammen 200 000 kroner – øremerket drift.

Et puff i riktig retning

Som erfaren testator gir han gjerne et råd til den norske A4-familien.

– De må stille seg spørsmålene: Har barna det greit? Trenger de alle disse pengene? Eller skal vi bidra til favorittorganisasjonen vår? Med hvor mye? 50 000? 100 000? Mer?

Før vi dyttes ut av kontoret hans (Døving tar på seg hatt og skinnjakke og er på full fart til et nytt møte), får han med ettertrykkelighet sagt at han synes Altinn burde ha en grunninnstilling der det står: «Planlegger du å dø? Slik gjør du det.» ■

TEKST: HEGE FANTOFT ANDREASSEN
FOTO: LINDA NÆSEFELDT

Livet er den eneste måten

ELLEN HORN

Ellen Horn er skuespiller og tidligere kulturminister. Her i en arvet gyngestol fra 1820-tallet. Stolen stammer fra Ellens oldefar og er videre arvet fra hennes farfar. Den er nylig trukket om og er i dag plassert på hennes kjøkken på Sagene i Oslo.

Jeg er veldig fornøyd med mitt valg av yrke, selv om det kanskje er det barnsligste yrket i verden. Men skuespilleryrket innebærer faktisk mye mer enn å fantasere, kle seg ut og late som.

Å være skuespiller består i å kripe inn i et annet menneskes tanker, hode og hjerte. Det kan ses på som et livslangt forskningsprosjekt som innebærer å leve seg inn i hvordan livet har fortonet seg for ett enkelt menneske – til ulike tider og under ulike forhold – i glede og sorg, hat og kjærlighet, krig og fred, fattigdom og velstand. Liv og død.

Jeg vil anbefale teatret som varmestue, et sted å søke trøst og fellesskap. Det å sitte tett sammen med mennesker man ikke kjenner, få en felles opplevelse som forener hjerter og hjerner, kan gi håp, styrke og livslyst.

Evnene til å undre seg er vesentlig for en skuespiller. Av og til undrer jeg meg over hvordan folk holder ut. Når tragedien og sykdom rammer. En klok svensk skuespiller sa en gang at hun elsket å være skuespiller og drive med teater fordi hun gjennom arbeidet kan gi sine medmennesker trøst, vise at ingen er alene. Alle opplever samme smerte, tomhet, ensomhet og sorg – før eller siden.

Denne våren spiller jeg i en forestilling som har tittelen *Livet er den eneste måten*. Vi er tre skuespillere som deler de underfundige og tankevekkende tekstene til den polske poeten Wislawa Szymborska, som fikk Nobelprisen i litteratur i 1996.

Livet er den eneste måten. Så enkelt kan det sies. Jeg finner trøst i hennes betraktninger om livet, og det virker det som om også publikum gjør.

Wislawa maler bilder i diktene sine, som handler om den dype forbindelsen mellom mennesker, dyr og natur i den store livssyklusen. Hun skriver om livet og døden – og mye om sjelen. Den lille sjelen, som hun kaller den, sjelen som man aldri kan stole på at er der når man trenger den som verst, som bare stiller opp en sjelden gang imellom, kanskje når man minst venter det, som man aldri vet hvor befinner seg, men som kanskje er det eneste som ikke forsvinner når kroppen en dag melder pass.

Livet er den eneste måten. Ingenting varer evig, og ikke alt vil fortsette å være som før, verden forandrer seg. Livet går videre, men hva blir igjen når vi er borte, hva etterlater vi oss? Et hus, en

gyngestol? Kanskje setter vi et lite fotavtrykk, noen minner hos barnebarna.

Det snakkes om arv i denne utgaven av Felles krefter. En av mine gode venner, Miloud Guiderk, kommer fra Marokko, men har slått seg ned her i Norge. Kanskje det at han bærer med seg to helt forskjellige kulturer er det som gjør ham så full av livsvisdom. Han sa en gang til meg: – Du vet det, Ellen, det vi etterlater oss som er viktig her på jorda, det er ikke gods og gull. Det viktigste vi kan gi videre til dem som kommer etter oss, det er våre vaner, våre godnattsanger, våre matoppskrifter, våre syltetøy.

Det tenker jeg ofte på. Ofte og oftere jo eldre jeg blir. Det gir meg trøst. Slik også Wislawa Szymborskas ord gjør det:

Notat

Livet er den eneste måten
å dekkes med løv på
Å hive etter pusten i sanden
Å stige til værs med vinger –

Å være en hund
Eller stryke den over den varme pelsen.

Å skille smerte fra alt som ikke er det
Å komme på innsiden av det som skjer
Se noe fra flest mulig synsvinkler
og strebe etter å trå minst mulig feil.

En enestående sjanse til et øyeblikk
å erindre en samtale
som fant sted
med lampen slått av

Og i det minste én gang
snuble i en stein
bli dyvåt når det bøtter ned med regn
og legge fra seg nøklene i gresset

Og uten stans
Fortsette med
å gå glipp av noe viktig.

Gjendiktet av Christian Kjelstrup

I testamentet etter William Shakespeare står det at kona skal arve dikterens *nest* beste seng. Var det ment som en siste frekkhet fra den store dikteren? Antakelig ikke, ifølge forskerne. På den tiden var en seng en luksusgjenstand som neste generasjon, og ikke den gjenværende hustruen, skulle overta. Den beste sengen sto gjerne plassert i et rom nedenunder, som et tydelig tegn på vellykkethet. Den nest beste sengen var nok den Shakespeare hadde delt med sin kone – heldigvis.

Det eldste kjente testamentet i Norge er kong Magnus Lagabøtes testament fra 1277. Det er skrevet på latin, og teksten er bevart i avskrift. Kongen tilgodeså typiske formål i testamenter fra katolsk tid: fattige, kirker, klostre og hospitaler.

Arv i kunsten

Arv vekker følelser. Gode følelser, men også vonde. Dramatikken i et arveoppgjør egner seg både mellom to permer og på det store lerretet.

Det mener filmkritiker i Morgenbladet Ulrik Eriksen.

– Arven etter noen, at noen har etterlatt seg verdier, utgjør en tydelig markering av at her starter en prosess, noe uforutsigbart, noe som det er uklart hvordan vil ende. Som et dramaturgisk virkemiddel er det veldig egnet. Å la arv være motiv for en film er dessuten en grei måte å få skjeletter ut av skapet på, og det er jo en klassisk øvelse innen litteratur, film og teater.

Eriksen har plukket ut to favoritter som viser det på litt ulikt vis. Anja Breiens «Arven» fra 1979 er en av norsk filmhistories stolte øyeblikk. Da den kom ut, fikk den plass i hovedkonkurransen i Cannes. Filmen skildrer ti familiemedlemmer gjennom arveoppgjøret etter at direktøren for et familierederi er død.

– Den starter klassisk med at testamentet hans leses opp. Spørsmålet er hvem som skal overta bedriften, det store huset, kunsten og all rikdommen. Filmen viser hvordan de ulike familiene forholder seg til resultatet, og hvilke konflikter som dukker opp.

– *Hvorfor er den så vellykket?*

– Filmen er veldig presis i måten den beskriver samfunnet på, det som har med sosiale og kulturelle forskjeller og ulik klassebakgrunn å gjøre. Norske filmer har jo hatt en tendens til å være veldig tidstypiske. Denne filmen klarer å holde seg frisk selv etter snart 40 år. Det er en vond, men også veldig fin film.

Et annet godt filmeksempel finner Eriksen i den franske «Summer Hours» fra 2008 av Olivier Assayas.

– Her ønsker regissøren å bruke arveprosessen

til å si noe om forskjellen mellom generasjoner, det tidsspennet som gjerne ligger i et arveoppgjør fra en generasjon til en annen. Den handler om tre voksne familier som bor i Paris, men som både jobber og lever med hele verden som lekegrind. Røtter oppleves ikke så viktig, i alle fall ikke sammenliknet med generasjonen som gikk foran. Ikke alle har et like stort eierskap til det flotte, men også falleferdige, kråkeslottet moren etterlater seg, da hun dør. Huset har stor verdi – men det viser seg at det ikke rommer like gode minner for alle.

Arven er en utvei

Janne Drangsholt er forfatter og litteraturforsker ved Universitetet i Stavanger.

– I litteraturen forbinder vi kanskje arv først og fremst med de store 1800-tallsromanene. Da var det jo et tema i alle slags romaner, for eksempel i Dickens' «Oliver Twist» hvor det viser seg at fattigutten Oliver er arving til en stor formue.

– *Hva kunne det å arve noen bety på den tiden?*

– Det interessante er hvordan arven representerer en vei ut for dem som er stengt inne i en bestemt sosial gruppe. Noen feministisk orienterte litteraturforskere snakker gjerne om at det fantes tre utveier for kvinner i den viktorianske romanen: galskap, flukt eller død. Men for ugifte kvinner kunne vi kanskje legge til en fjerde vei, nemlig arv. Det å arve store verdier kunne være en luke ut fra den sosiale konteksten du var fanget i, som kunne gjøre det mulig å klatre oppover, til tross for at du var kvinne.

Arven etter Agatha

Drangsholt tror at materiell arv i stor grad ble tatt over av krimsjangeren utover på 1900-tallet.

Å la arv være motiv for en film, er en grei måte å få skjeletter ut av skapet på.

ULRIK ERIKSEN

Det var kjent at Alfred Nobel kom til å etterlate seg en av verdens største privatformuer. Skuffelsen var visstnok stor blant enkelte slektninger og venner da han erklærte som sin siste vilje at pengene skulle gå til dem som «*under det förlupna året hafva gjort menskligheten den största nytta*». I 1901 ble de første nobelprisene delt ut – i tråd med visjonen i et av tidenes mest betydningsfulle testament.

Det er ikke bare eiendommer som testamenteres til Krefthøringen. Opp gjennom historien har vi arvet både en saueflokk, et sagbruk, våpen, traktorer, campingvogner og hanske- og skosamlinger.

Skipsreder Kai Skaug etterlater seg store rikdommer – på en betingelse: at familien driver rederiet videre sammen.

– I skjønnlitteraturen begynte man nok mer å snakke om arv i teoretisk forstand, arv og miljø og sånn, mens krimromanen utnyttet temaet til dets fulle. Sjangeren er jo proppfull av eksempler på hva slags ondskap utsiktene til en stor arv kan vekke.

Hun trekker frem den første engelske krimromanen, «Månestenen» av Wilkie Collins fra 1868, som et eksempel på en bok der arv setter i gang alt. Noen arver en diamant som er forbannet. Den er det mange som vil ha, og det setter i gang

Edvard Munchs «Arv» (1897-99). En kvinne holder et syfilissykt barn i fanget. Arv ble tidlig satt i sammenheng med Ibsens drama *Gengangere* (1881) som også handler om syfilis.

en spiral av ondskap og forbrytelse.

– *Er den fortsatt lesverdig?*

– Den er utrolig spennende. Og så lanserer den en skikkelig gentleman-detektiv for første gang, sier Drangsholt som også vil trekke frem to Agatha Christie-klassikere, «Dameselskapet» og «Doktoren mister en pasient», begge med Hercule Poirot i sitt ess.

– Begge har en arvestrid som generator for handlingene. Det er arv, og frykten for å miste den, som gjør at forbrytelsen blir begått. I den siste, som man mener er den beste Christie-boka, er nettopp dette med arv som en utvei tematisert: En ung kvinne bor hos onkelen sin, og da han dør arver hun 20 000 pund i året. Nå er hun endelig fri.

– *Hva med våre egne klassikere?*

– Både Ibsen og Bjørnson skrev i en periode hvor psykologien ble viktigere. Det du arver hos dem, er jo mest syfilis og galskap, sier Drangsholt og ler. ■

TEKST: ØVIND ROLLAND

Marie Kristine Johannessen ble 91 år gammel, men engasjementet for kreftsaken lever fremdeles videre.

Arven etter Marie

Takket være et arvet engasjement har kreftforskere kommet så langt at de kan kurere pasienter som tidligere ville fått en dødsdom.

Høsten 2011 ble 5,7 millioner kroner overført til Kreftforeningens konto. Nok penger til å finansiere flere forskningsprosjekter. Og det var akkurat det pengene var ment for – kreftforskning.

Kvinnen bak den generøse donasjonen var 87 år gamle Marie Kristine Johannessen fra Sandefjord. Hun ønsket å forlate verden med et håp om at neste generasjon skulle få en bedre kreftopplevelse enn henne selv.

Marie vokste opp i rolige omgivelser på Hadeland, før familien etablerte seg i Sandefjord for å komme nærmere annen familie. Marie var enebarn, og den lille trioen levde et nøkternt liv. Barndomshjemmet ble stedet hvor hun skulle oppleve det beste og verste i livet. Tidlig i 30-årene møtte hun mannen i sitt liv, Gunnar. De giftet seg raskt, og han flyttet inn sammen med Marie og familien. I samme hjem opplevde Marie å miste flere av sine nærmeste til kreft. Sykdommen tok langsomt livet av både moren, bestemoren og flere tanter. Sorgen føltes endeløs.

På 60-tallet bygget Marie og Gunnar sitt eget hjem. Gunnar ble kontorsjef på likningskontoret i Sandefjord, og Marie jobbet i en jernvarehandel og i

den lokale broderiforening. På fritiden var Gunnar ivrig på jakt, og de hadde flere fuglehunder. Marie sang i et damekor, og hun skulket aldri en øvelse.

De arvet familiehytten ved Tønsbergfjorden og var opptatt av hverdagslykken. Etter som årene gikk fikk ekteparet stadig bedre økonomi, og de reise og opplevde mye, spesielt i Asia. Til tross for dette var Marie opptatt av å ikke sløse. Den nøkterne livsstilen hun hadde vokst opp med, sto sterkt i henne.

Ekteparet fikk ingen barn, og da Gunnar brått gikk bort i 1995, overtok Marie alle verdiene deres. Det var da hun tok valget. Hun skrev et testament hvor Kreftforeningen i fremtiden skulle arve alt. Alle forstod hvorfor.

Ga livets største gave

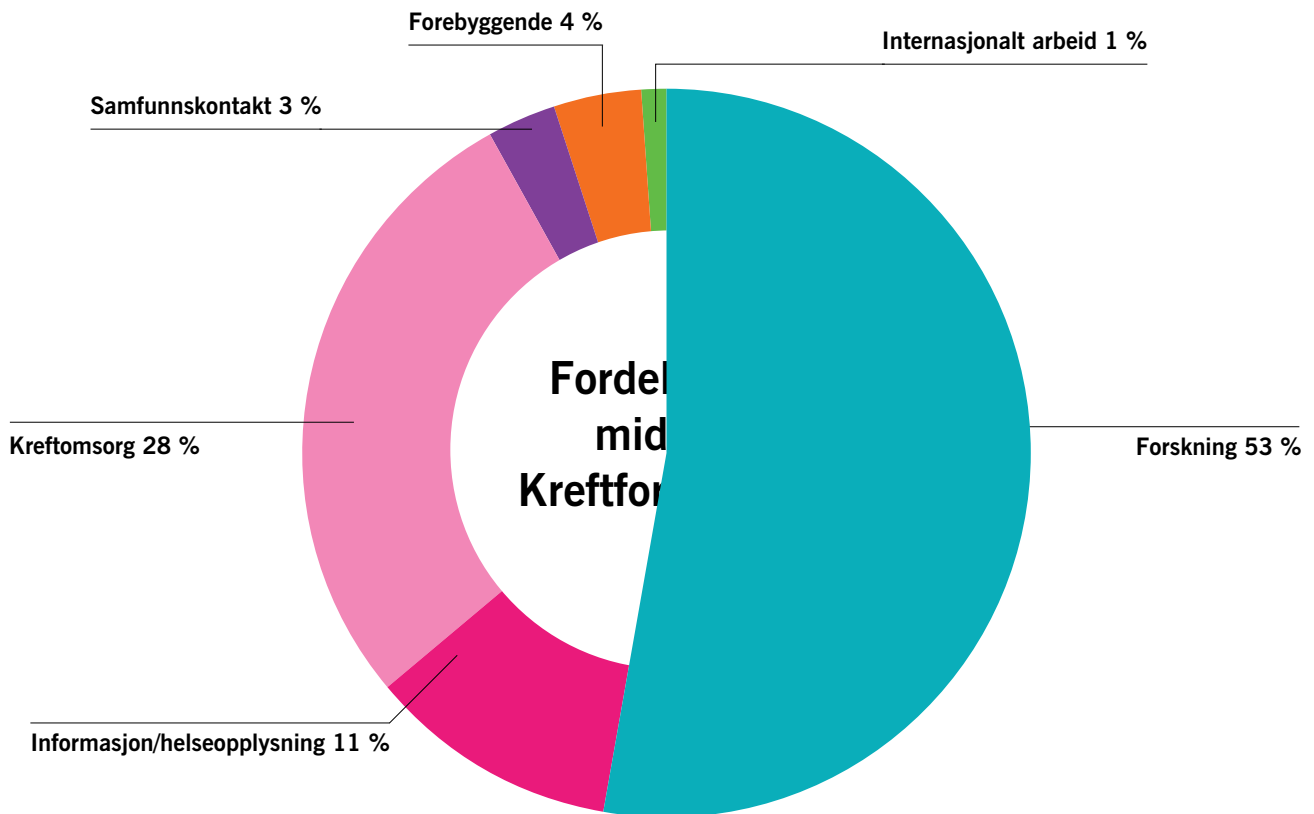
Da Marie ble 87 år og flyttet på Nygård sykehjem i Sandefjord, slo tanken henne om å gi Kreftforeningen et arveforskudd. Huset og hytta skulle uansett selges, så det var ingenting i veien for å donere verdiene mens hun fremdeles var i live.

– Jeg har tenkt på dette i mange år og syntes tiden var inne for å gjøre alvor av beslutningen. Jeg hadde en anledning til å bidra, og Kreftforeningen

Det er jo slik i kreftforskningen at det ene bygger på det andre, så når pengene fra arven hennes er brukt opp, så er de jo ikke borte.

ANNE HANSEN REE,
KREFTFORSKER

25,9

prosent av
Kreftforeningens
inntekter kommer fra
testamentariske gaver.

gjør en viktig og god jobb, sa Marie da vi besøkte henne på sykehjemmet i 2011 for å takke for den sjenerøse gaven.

Hun gjentok gang på gang hvor viktig det var for henne å bidra til kreftforskningen. Engasjementet fikk også førstesiden i lokalavisen. Fremtidshåpet var at andre familier ikke skulle rammes like hardt av kreft som hennes egen.

29. mai 2015 døde Marie Kristine Johannessen, 91 år gammel. Fem dager tidligere døde kusinen av leukemi.

Ny behandling

Halvannet år senere sto Anne Hansen Ree på scenen og mottok åtte millioner kroner gjennom Kreftforeningens årlige forskningstildeling.

Ree er overlege på Akershus universitetssykehus og professor ved Universitetet i Oslo og jobber med tarmkreftpasienter med spredning. Hun har ved flere anledninger fått midler fra Kreftforeningen til sine forskningsprosjekter.

– I vårt nåværende prosjekt kombinerer vi immunterapi med en vanlig cellegiftbehandling, forklarer Ree.

Immunterapi er en kreftbehandlingsmetode der kroppens eget immunforsvar stimuleres til å drepe kreftcellene.

– Få tarmkreftpasienter har effekt av immunterapi alene, faktisk så få som fem prosent. Det betyr at de aller fleste ikke har utbytte av den type behandling, men vi tror at vi har funnet ut hvordan enda flere kan få effekt.

Kreftbehandling er tøft for kroppen. For de sykeste pasientene – som tarmkreftpasienter med spredning – blir immunforsvaret brutt ned av cellegift og stråling.

– Vi kreftleger er trent til å tenke «jo mer, jo bedre». Jo mer cellegift eller stråling en pasient kan få, desto mer effekt vil det ha på kreften. I dette prosjektet tenker vi omvendt.

Hypotesen til Ree og forskningsgruppen er at ved å gi pasientene færre cellegiftkurer enn de vanligvis ville fått, vil immunforsvaret holde seg aktivt og bekjempe kreften hvis de får immunte-

I 2011 ga Marie flere millioner til Kreftforeningen. Takkebesøket ble hovedoppslag i Sandefjords Blad.

rapi etterpå. De neste årene skal denne hypotesen testes i behandlingen av 100 pasienter med langtkommen tarmkreft.

Kurerer pasienter

Gjennom sine 20 år som kreftlege har Ree aldri opplevd å kurere pasienter med spredning – til nå.

– Tarmkreft med spredning er en sykdom man som regel dør av. Jeg visste at jeg kom til å se mange skjebner da jeg valgte denne spesialiteten. Men, for et par år siden opplevde vi å kurere en pasient med immunterapi, og jeg trodde nesten ikke mine egne øyne da alle kreftsvulstene var borte. Det var en mektig følelse som jeg aldri hadde trodd jeg skulle få oppleve. Nå jobber vi hardt for at flere pasienter skal oppleve det samme.

Resultatene Ree og forskningsgruppa nå er vitne til, har kommet av mangeårig forskning. De har bygget stein på stein og testet hypotese på hypotese. Det er ikke alltid slik at immunterapi alene gjør flere pasienter friske. Alt handler om å forstå hvorfor noen har effekt og andre ikke, og hvordan immunterapi kan brukes i kombinasjon med eksisterende behandling. Det er der resultatene kan ligge. Og da trengs det penger.

– Det er dyrt å forske på dette, svært dyrt. Midlene vi har fått fra Kreftforeningen gjennom en årrekke, har gjort alt dette mulig. Det er vi svært takknemlige for, sier hun.

Forvalter arven etter Marie

Ree har også fått offentlig støtte, men hun påpeker

at å få midler fra Kreftforeningen gjør forskningen mer ydmyk.

– Det kjennes annerledes å få midler fra noen som har donert til kreftsaken. Donerte midler er jo penger som er gitt bort etter at man har spart og skattet av dem, og slike penger gis ikke bort med mindre man brenner for saken. Det gjør at vi forvalter pengene med stor respekt. Det ligger mye ansvar i å skulle sørge for at pengene fører til fremgang, slik givernes har ønsket.

Testamentariske gaver er en av de største inntektskildene til Kreftforeningen. I fjor utgjorde de over 115 millioner kroner. Testamentariske midler brukes blant annet til kreftomsorg og forebyggende arbeid, men mest av alt til forskning – slik Marie ønsket.

– Det ligger et ekstra engasjement bak hos dem som har valgt å la arven sin gå til kreftforskning. Det gjør meg nysgjerrig på historiene bak. Jeg beundrer mennesker som Marie, som virkelig har ønsket å bidra til å skaffe ny kunnskap om sykdommen som rammet familien, sier Ree og reflekterer videre:

– Det gjør jo at livet hennes har fått et nytt liv – at pengene får en ny verdi. Det er jo slik i kreftforskningen at det ene bygger på det andre, så når pengene fra arven hennes er brukt opp, så er de jo ikke borte. De er investert i kunnskap som gir resultat, på resultat, på resultat. På den måten kan man jo si at arven etter Marie lever evig. ■

På Akershus universitetssykehus tester kreftforsker Anne Hansen Ree nye behandlingsmetoder på pasientene sine. Å erklære noen av dem kreftfrie, er den mektigste følelsen hun har kjent på.

1,18

milliarder kroner har blitt testamentert til Kreftforeningen de siste ti årene.

TEKST: CATHRINE EIDE
FOTO: LINDA NÆSFELDT

Arvorlig talt

Med et testament kan du bestemme at deler av arven skal gå til dine hjertesaker.

– Alle voksne bør sette seg inn i hva som skjer med det de eier når de dør.

Det mener Vibeke Five, som er advokat og fagansvarlig for arv- og skifterettsområdet i Kreftforeningen.

– Det er fornuftig å sette seg inn i det som står i arveloven om din situasjon, det være seg om du er gift eller ugift, og om du har barn eller ei. Hvis du er tilfreds med det loven bestemmer, trenger du ikke gjøre noen ting. Hvis du imidlertid ønsker å gjøre det annerledes, for eksempel å tilgodese kreft-saken, andre formål eller personer utenom familien, må du opprette et testament.

Testament gir handlingsrom

– Hvis du er ugift og ikke har barn, står du helt fritt til å testamentere over alt du eier til hvem eller hvilket formål du vil. Er du gift, vil en del av formuen din tilfalle ektefellen din. Hvis du ønsker en annen fordeling enn det loven sier, kan du både øke og redusere ektefellens arv ved å opprette testament. Hvis du velger å redusere ektefellens arv til et minimum ved å opprette testament, må ektefellen din få vite om testamentet før du dør. Hvor mye som går til ektefellen, og størrelsen på minimumsarven, avhenger av hvor nære slektninger du ellers har, forklarer Five.

I arveloven er det noe som heter pliktdelelsarv, det vil si en bestemmelse som sier at to tredeler av arven skal gå til barna eller deres etterkommere.

– Arven kan likevel reduseres til 1 million kroner per barn hvis man oppretter testament. Arveloven bestemmer også at samboere i visse tilfeller arver noe etter hverandre. Uansett familieform, om du har ektefelle, samboer eller barn, vil du alltid kunne testamentere en viss del av det du etterlater deg, sier Five.

Formelle krav til et testament

I korte trekk skal et testament

- være skriftlig og ha «testament» som overskrift
- inneholde en tekst som forteller hva du vil gjøre med det du etterlater deg
- være underskrevet av den som oppretter testamentet og to vitner. Alle tre skal være til stede samtidig når testamentet underskrives

Utover det er det ingen andre formelle krav som gjelder.

– Testamentet skal ikke registreres noe sted for å være gyldig, men vi anbefaler at du leverer originaltestamentet til tingretten der du bor. De har et register over alle testamenter slik at man kan være trygg på at det blir funnet når man dør. Så kan man heller oppbevare en kopi hos seg selv.

Hent råd hos advokat

Five synes det kan være greit å ta kontakt med en lokal advokat som er ekspert på arverett – særlig dersom testamentet er litt komplisert.

– Det er jo et viktig dokument, og ofte er det store verdier man testamenterer. Da kan det være vel verdt å bruke noen kroner på veiledning hos en advokat slik at man unngår at det oppstår tvil om testamentet, sier hun og slår fast at også Kreftforeningen kan bistå.

– Fra tid til annen får vi henvendelser fra noen som har lyst til å tilgodese Kreftforeningen i sitt testament. Hvis du har kreftsaken som en av dine hjertesaker, er vi glade for å kunne bidra med råd og veiledning.

TEKST OG FOTO: ØYVIND ROLLAND
OG HEGE FANTOFT ANDREASSEN

Tre om arv

Hvilket avtrykk ønsker du å etterlate deg her på jorda?

Fredrik Haaland (34)

– Minst mulig fysisk. Men at jeg har gjort noe til et bedre sted, enten på jobben eller i samfunnet. Det trenger ikke stå på en plakett, men bare at jeg vet det selv.

Oda Tangen (30)

– God omsorg vil jeg gjerne føre videre. Det å være et godt menneske og medmenneske, og se folk.

Bodil Larsen (71)

– Jeg har to barn og tre barnebarn og håper at de kan arve verdien av å kunne gi til andre. Og så synes jeg at det er viktig å være raus og snille med hverandre.

På kreftforeningen.no/arv kan du lese mer om hvordan du oppretter et testament. Her finner du også et eksempel på et testament.

Enebolig eller toroms Kårbolig eller campingvogn Fjøs eller funkis

Et hjem er verdifullt, uansett. Og verdien kan gå i arv.
Det som var rammene for et langt liv, kan få
betydning også i tiden etterpå.

**I 80 år har vi arvet små og store verdier.
Til sammen har det blitt store summer
til kreftsaken. Og en fremtid for flere.**

Vil du vite hvordan vi behandler et bo
og andre gaver som testamenteres til oss?
Les mer på kreftforeningen.no/arv

KREFTFORENINGEN